

poklicu delalo zadovoljnega in poterpežljivega. Imej poterpljenje z vsemi, ker tudi Bog s tabo poterpí; da boš svojo službo prav k časti Božji in v izveličanje svoje in drugih opravljaj, prosi Boga, da ti podeli še večjo modrost i. t. d.

Da pa še na dalje povem, kar mislim. Lepo je dobro povedati, pa še veliko bolje in edino koristno tudi tako storiti. Kaj pomaga vediti, pa ne storiti. Naj si vsaki prizadeva, naj poprej dober kristjan biti, potem bo tudi dober učenik, in ne bo podoben nerodovitnemu drevesu, ktero lepo cvete, pa obrodi malo sadu.

Sicer pa golo branje metodike in enacih spisov tudi učitelja ne izobrazí, ker tudi dobre jedi se naveličamo, če je le prepogosto uživamo, in enostransko izobraženje še ne stori človeka omikanega, ker takošni ljudje pred svetom malo veljajo. Sploh more biti omikan človek tudi dober učitelj, samo da — to v resnici hoče in si tudi prizadeva.

— k, učitelj.

Podučno berilo za mladost.

XIV.

Naravoslovje.

Vse, kar zapazimo na zemlji ali na nebu, je v neizmerenem velikem prostoru, ki se imenuje svetni prostor. Vsaka posamesna reč potrebuje nekaj svetnega prostora, in vse, kar ima prostor, da je dolgo, široko in debelo, se imenuje stvar ali sploh telo (Körper). — Stvari imajo različne znamenja ali lastnosti, p. podobo in barvo, duh in okus. Večkrat pa se stvari spreminjajo, in takrat pravimo, da so to njih prikazki (fenomeni). Tako p. se prikaže na železu rujá, na vodi led in iz soparjev dež, sneg, toča ali slana i. t. d.

Vse, kar se zgodi ali prikaže, ima svoj vzrok, po katerem se prikazki razjasnujejo ali s tem, da se reč na tanko opazuje, ali pa, če se skuša. Vzrok, kterege pa po nobenem telesnem vzroku ne moremo razjasniti, imenujemo moč. Prikazki pa se ne godé po naključbi, temuč se ravna po stanovitnih postavah, ki jim jih je odločil neskončno modri Stvarnik, in te postave imenujemo narurne postave. — Vednost, ki tedaj opazuje in razlaga, zakaj se to pa to tako godí, je naravoslovje ali fizika.

Pervi oddelek.

Lastnosti stvari.

1. Splošne lastnosti. Akoravno so stvari ena od druge zelo različne, se vendar včasih po nekakih splošnih lastnostih vjemajo, da so si podobne. Take splošne lastnosti so: da so stvari a) razprosljive, b) nepredirljive, c) luknjičaste, d) stlačljive, e) razdeljive, f) težke, g) terdne ali nepremakljive.

a) Vsaka stvar se razprostira, t. j. potrebuje prostora, kateri se meri na dolgo, široko in debelo. Vsaka stvar ima svoje meje, in po tej se tudi ravna nje podoba.

b) Stvari so nepredirljive, t. j. dve stvari ne morete biti ob enem na ravno tistem prostoru; p. kjer je voda, ne more biti ob enem tudi zrak i. t. d.

c) Stvari so luknjičaste, t. j. niso popolnoma napolnjene same s seboj. To se na tanko vidi, p. pri kruhu ali siru, pri gobi i. t. d. Pri veliko takih stvareh se vidijo luknjice že s prostim očesom, pri drugih pa se morejo viditi skozi povečavalno steklo, p. na človeški ali živalski koži, na papirju i. t. d. — Pri nekterih stvareh pa se to le zapasi, kedar se spreminjajo, p. na steklu, na mnogo kamnih, pri tekočinah i. t. d., ker se na mrazu vkup stiskajo, na gorkoti pa razširjajo. — Ako bi p. les ne bil luknjičast, bi ne popil oljnate barve, in tudi sukno in usnje bi se ne moglo barvati in strojiti, ako bi ne bilo luknjičasto. Manj ko je kaka stvar luknjičasta, gostejša je.

d) Stvari so stlačljive. Zima, volna, p. se lahko zelo stlači, tako, da potrebuje precej manj prostora, kakor popred, kedar ni stlačena. Perica stiska in ovija mokro perilo, in potem ga je manj in ga ložeje nese, ker je vodo iz njega stlačila.

e) Stvari so razdeljive, t. j. da jih lahko razdelujemo na več kosov; še celó demant, naj terji kamen, stolčijo in zdrobé. Nekatere stvari se razdeljujejo ali s kakim ostrim orodjem, p. z nožem, s pilo, s kladvom i. t. d.; nekatere pa se tudi umetno ali kemiško krojijo, p. če se kroji voda, ki je iz kislica in vodenica. Take stvari imenujemo sestavljene stvari. Proste ali prvotne stvari so, p.: žveplo, rudstva, kislic, vodenic i. t. d.

f) Stvari so težke. Skušnja nas uči, da se nobena stvar ne more odtergati od zemlje, da vse pozemeljske reči silijo in tisčé k zemlji, to se pravi: vse stvari so težke. Stvari se pa tudi lahko tako primerjajo ena z drugo, da se zvé, koliko je ktera težka ali težja od druge. Zato imamo različne tehtnice.

g) Stvari so terdne ali stanovitne. Ako se kaka stvar premakne iz svojega mesta in se bliža drugim stvarjem, pravimo, da se premikuje, ali da je premakljiva. Ako pa se stvar ne gane iz svojega kraja, pravimo, da je terdna ali stanovitna. Nežive stvari se premikajo le takrat, kedar jih silijo druge premakljive stvari, p. voz se ne gane, dokler ga ne potegne človek, žival ali kaka druga premakljiva moč. Nobena neživa stvar se ne more samovoljno gibati, ter je navezana na svoje mesto, t. j. je terdna ali nepremakljiva.

(Dalje prih.)

Kratkočasnica.

Dva kmeta, Martin in Luka, gresta mimo šole in slišita iz šole glasno šumenje.

Martin: „No, tukaj je pa pravi somenj. Ako bi se bilo o naših šolskih časih kdaj tako godilo, bi bilo gromelo in treskalo po naših hlačah, da bi bil joj! Sedaj pa je vse dobro“.

Luka: Prijatelj, ti ne veš, kako je to. Ko smo še mi hodili v šolo, še učitelji niso učili po novem učilu glaskovati; sedaj pa je sploh navada, da se učenci učé glaskovaje brati“.

Martin: „Tako je to tisto novo učilo, od kterega sem že večkrat slišal, pa nisem razumel, kakšno je. Sedaj še le vem, zakaj so nekteri mladi gospodje, bodi si v gostivnici, ali v srenjskih zborih i. t. d. toliko glasni, tedaj so se v šolah naučili glaskovati!“

Novice.

Iz Štajarskega. Slavno c. k. deželno poglavarstvo za Koroško je dovolilo, da naj se v Seegraben-u blizu Ljubnega napravi obertnijska šola (Werksschule). Za časnega učitelja te šole je imenovan g. H. Rosenberg, podučitelj v Trofnijah nad Ljubnim.

— Dekanijska farna šola v tergu Lipnici (na Spodnjem Štajarskem) je postala glavna farna šola.

Iz Gorice. V tukajšnji učiteljski pripravšnici je bilo v šolskem letu 1864 v I. letu 10, v II. letu pa 11 pripravnikov. Iz med teh (v II. letu) sta poterjena dva za učitelja v malih šolah in 7 za podučitelje; eden je bil izpuščen, eden pa ni bil prašan.

— Umerl je tukaj mnogospoštovani nekdanji učitelj goriške realke čast. gosp. Matevž Hladnik. Ranjki je bil blag domoljub in tudi priden slovenski pisavec in pesnik^{*)}. Bog mu daj večni raj!

Iz Negove. Ker se naš „Tovarš“ tako krepko poteguje za svoje tovarše učitelje, ter vedno popisuje njih žalostne, pa tudi vesele dneve, naj pové tudi kaj o naši šoli. Tukaj imamo novo, prav lepo

^{*)} Gospod Hladnik je bil tudi eden naj prvih „Tovarševih“ podpornikov, od kterega imamo še sedaj nekaj spisov. Naj živi njegov spomin!